

k dekonštrukcii jeho údajných či skutočných ideových konkurentov. V tomto zmysle by Homzov Svätopluk nebol úplný bez tohto úvodu; autorovo *damnatio* sa tak stalo základným metodickým prvkom pri rozvíjaní (nie analyzovaní) svätoplukovskej tradície.

Takéto konštatovanie je najzaujímavejšie v kontraste s Homzovými, z určitej časti akceptovateľnými úvahami pri rozbere uhorského materiálu o Svätoplukovi. Hoci na mnohé autorove veľkorysé závery a konštatácie chýba presvedčivejší pramenný materiál, sú variácie svätoplukovskej tradície vo svojej pozitívnej i negatívnej podobe (tzv. „biela legenda“ a „čierna legenda“) nepochybne ovplyvnené aj snahou o vytvorenie kontrastu medzi „domácou“ a „cudzou“ tradíciou v Uhorsku. Otázkou teda zostáva, nakoľko Homza pri rozvíjaní svätoplukovského kultu podľahol metódam ním analyzovaných uhorských naračných diel. Odpoveď si musí dať zrejme každý čitateľ sám.

MIROSLAV LYSÝ

David KALHOUS, *Legenda Christiani and Modern Historiography*, Brill, Leiden – Boston 2015 (= East Central and Eastern Europe in the Middle Ages, 450–1450, vol. 34)

158 s., ISBN 978-90-04-28490-6

David Kalhous publikoval v edičnej rade zaměřené na dějiny středovýchodní a východní Evropy již druhou monografií vycházející z jeho disertační práce *Kristiánova legenda a počátky českého politického myšlení* (tou první byla kniha *Anatomy of a Duchy* roku 2012, viz SMB 5, 2013, s. 122–124). Publikace *Legenda Christiani and Modern Historiography*, jak naznačuje již teoreticky dobře promyšlený úvod, má ambici být více než pouhým shrnutím letitého sporu, který dodnes zaměstnává autority několika oborů. Vlastní téma slouží autorovi spíše pro vymezení prostoru, na němž hodlá představit vývoj a spory domácí historiografie od jejich kritických počátků v dobách Bohuslava Balbína až do dneška. Autor se snaží zachytit jazyk tohoto sporu jako specifický prostředek komunikace skupiny badatelů, která se teprve v průběhu tohoto sporu začala vyhranovat a vytvářet si vlastní komunikační mechanismy a hierarchii. Pragmatická stránka sporu, vedeného dílem i o pozice na katedrách dějin, se

Kalhousovi jeví jako jeden z důležitých motivačních faktorů, které ovlivňují celou diskusi.

Popis věcného jádra sporu je přesto velmi podrobný. Do obvyklé řady autorů, kteří se do celé disputace zapojili nejvýrazněji, doplňuje Kalhous i méně známá jména, jejichž práce – často jednotlivé, přesto velmi významné – v kánonu „kristiánologie“ spíše zapadly. Nejvíce pozornosti je přirozeně věnováno osobnostem, jakými byli Josef Dobrovský, Josef Pekař, Josef Kalousek, Václav Novotný, Václav Chaloupecký, Rudolf Urbánek, Jaroslav Ludvíkovský, Zdeněk Fiala či Dušan Třeštík. K těmto jménům zachovává autor přiměřeně kritický odstup, nicméně jejich práce referuje se skutečnou podrobností (což zejména u rozsáhlých polemik Pekaře s jeho odpůrci vede k dlouhým citacím).

Kalhous si všímá především širšího kontextu celého sporu – např. jeho zapojení do počátků historického oboru jako samostatné a státními institucemi zaštitěné disciplíny nebo pragmatického působení tzv. Gollovy školy. Ta se spíše než společnou metodologií vyhranila tím, že obsadila důležité pozice v historické obci. Autor také postřehl, že Kristián nikdy nebyl předmětem vášnivého zájmu veřejnosti – ve srovnání třeba s tzv. Rukopisy. Jako latinské dílo Kristián nacionalistické bouře ve veřejném prostoru příliš nevyvolával, i když jistou česko-německou nacionální polemiku v rámci tohoto sporu můžeme zaznamenat. Debata se ale brzy od veřejného prostoru zcela odstrihla a upadla do rozsáhlých a těžko stravitelných disputací, ovlivněných navíc spory o profesorské místo na Univerzitě Karlově. Podrobné popsání jazykových prostředků používaných ve sporu Pekaře s Novotným staví polemiku do neobvyklé, takřka psychologické roviny.

Poválečná historie sporu je přirozeně spjata se jménem Rudolfa Urbánka, jemuž zdatně oponoval filolog Jaroslav Ludvíkovský. Právě filologické argumenty stejně jako Ludvíkovského analytickou věcnost a opuštění osobní roviny Kalhous při hodnocení nového kola sporu oceňuje. Ludvíkovský v jeho očích předčil i dalšího svého oponenta Zdeňka Fialu, který se dle Kalhousa stejně jako poslední významnější odpůrce Kristiánovy pravosti – Petr Kubín – nikdy nevyrovnal s celistvostí Ludvíkovského argumentace, ale venkoncem ani Pekaře. Oba tyto zastánci pravosti mohli oprávněně namítat svým kritikům, že relativně málo odůvodnitelné pochybnosti o dílčích bodech argumentace nerozporují systém jejich důkazů jako celek.

Vedle Dušana Třeštíka stojí autor práce na konci kristiánovského sporu jako obhájce pravosti. Ačkoli autor nešetří kritikou i vůči některým

argumentům svých „straníků“, lze říci, že pravost Kristiána je jedním z výchozích předpokladů knihy. Z pohledu autora je při hodnocení sporu rozhodně důvod věřit spíše zastáncům Kristiánovy pravosti, jejichž komplexnost a promyšlenost argumentů vyzdvihuje proti většinou spíše zlomkovitým a ad hoc vytvářeným dílčím tezím jejich odpůrců.

Text knihy se zaměřuje na už poučeného čtenáře, což je vzhledem k publikační řadě jistý deficit. Autor sleduje především podstatu sporu a jen v nejnútnejší míře dává nahlédnout do dobových souvislostí, což by jinak hutný text mohlo poněkud odlehčit. I čtenář s velkým zaujetím pro téma může být dlouhými citacemi z děl jednotlivých autorů poněkud znaven. Také některé podstatné a s kristiánovskou debatou související kontroverze – například rozsáhlý spor o poměr českého státu k Říši či polemiku o významu slovanské liturgie a literatury v Čechách – David Kalhous prakticky nezmiňuje. Podnětné je závěrečné srovnání této debaty s jinými spory nejen české, ale i německé historiografie, které polarizují historickou obec, ale zůstávají – stejně jako spor o Kristiána – stále sporem uvnitř úzké skupiny badatelů.

Práce Davida Kalhousa představuje metodicky originálně uchopený pohled na historii zásadního sporu, který determinuje debatu nejen české mediévistiky, ale často celé historické obce. Ač lze možná namítnout, že se jedná o pohled „straníka“, preciznost popisu jednotlivých argumentů a otevřenost přístupu činí z Kalhousovy práce dílo dosti objektivní. Po přehlédnutí debaty čtenář může spolu s autorem textu souhlasit, že je na místě přiklonit větší váhu slovům těch jeho předchůdců, kteří už od dob Balbína vkládají důvěru v úvodní slova autora legendy, hlásící se do politického a církevního světa konce 10. století.

JAKUB IZDNÝ

Jaroslav BOUBÍN a kol., *Hledání nové Evropy. Projekt krále Jiřího*, Historický ústav AV ČR, Praha 2015 (= Práce Historického ústavu AV ČR, Monographia A 65)

292 s., ISBN 978-80-7286-263-4

Slavný *Cultus pacis* Jiřího z Poděbrad se tradičně těší pozornosti domácích i zahraničních badatelů. Jen v období od roku 1997 až do roku 2014, na který připadlo 550. výročí mírového projektu, vyšlo k této tematice 21 studií. Kulaté jubileum

pochopitelně zájem zvýraznilo, což dokládá i vědecké sympóziu, jež se odehrálo v září 2014 v Poděbradech. Knižní výstup z konference v podobě třinácti studií vydal o rok později Jaroslav Boubín.

Vlastnímu projektu v jeho historickém kontextu se věnuje první ze tří oddílů knihy. Statě Petra Čorneje a Jaroslava Boubína přehledně vysvětlují vývoj zahraniční politiky Jiřího z Poděbrad a genezi jeho evropského projektu. Hledají odpovědi na otázky, jaký zájem asi český panovník při předložení návrhu *Cultu pacis* sledoval, jak se projekt vyvíjel a proč byl v dané politické situaci odsouzen ke ztroskotání. Z právní perspektivy se na projekt zaměřil Karel Malý a doplnil základní právněhistorický rozbor od Václava Vaněčka ze šedesátých let 20. století.

Již první oddíl se nemohl nedotknout základního – možná zdánlivého – rozporu Poděbradova projektu: Na jedné straně tradičně vžitě přízvisko „mírový“ (ve smyslu nastolení míru uvnitř křesťanské Evropy) a na druhé straně deklarovaný konečný cíl v podobě společného tažení proti Turkům. Různé pohledy na váhu mírového aspektu jsou zastoupeny i napříč touto knihou: Skeptičtější hlas zastupuje např. P. Čornej (s. 26), zatímco J. Boubín připomíná, že s pojmem „pax“ výrazně a účelně pracuje už samotný text navrhované mezistátní smlouvy, klíčového dokumentu Jiříkovy akce (s. 60–61). Z analýzy téhož autora rovněž vyplynulo, že důraz na mírový, nebo naopak protiislámský aspekt akce se měnil v průběhu jejich jednotlivých fází.

Co vlastně znamenal pojem míru v tehdejším křesťanském světě, do hloubky objasňuje druhý oddíl, nazvaný (*Křesťanský*) *mír – klíčový termín a ideový svorník projektu*. Z hlediska sémantického se pojmem mír zabývá Petr Nejedlý, Ota Halama pak z teologického pohledu přibližuje obsah klíčových pojmů u Jana Rokycany. Martin Šandera následně upozorňuje na souvislost projektu s Poděbradovou dlouhodoběji praktikovanou mírovou diplomacií.

Obtížným polem je u projektu, který tak výrazně „předběhl svoji dobu“, hledání jakékoli soudobé látky pro komparaci. V tomto směru jsou podnětné dvě statě, které srovnávají *Cultus pacis* jednak s landfrýdy (Zdeněk Beran), jednak naproti tomu s křižáckými projekty (Pavel Soukup). Oba příspěvky se do značné míry rozcházejí se starší literaturou. V případě landfrýdů Z. Beran sice našel určité styčné body, nicméně příspěvek končí konstatováním v poznámce, že projekt v některých principech připomínal spíše tzv. panské jednoty (s. 151). To naznačuje další z možných směrů, kudy by se výzkum mohl ubírat.